

MUSIQIY TA'LIMDA TELEFON GADJETLARDAN FOYDALANISHNING IJOBIY VA SALBIY XUSUSIYATLARI

Otegenov A.

O'zbekiston davlat konservatoriyasi katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqa va san'at darslarida shuningdek, ta'lim tizimida telefon gadjetlardan va axborot texnologiya vositalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy ahamiyati haqida fikr-mulohazalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim tizimi, axborot texnologiya vositalari, telefon gadjetlari, pedagogika, elektron o'quv qo'llanmalar.

Аннотация: В данной статье высказываются мнения о научной и теоретической значимости использования телефонных гаджетов и средств информационных технологий на занятиях музыкой и искусством, а также в системе образования.

Ключевые слова: Система образования, средства информационных технологий, телефонные гаджеты, педагогика, электронные учебные пособия.

Abstract: This article expresses opinions on the scientific and theoretical significance of the use of telephone gadgets and information technology in music and art classes, as well as in the education system.

Key words: Education system, information technology tools, telephone gadgets, pedagogy, electronic teaching aids.

XXI asrning asosiy yutuqlaridan biri yagona axborot makonini va virtual reallikni yaratishdir. Hozirgi vaqtda insoniyat yangi axborot muhiti bilan o'ralgan bo'lib, uning asosiy ajralib turadigan xususiyati interaktivlikdir. Shunday qilib, axborot texnologiyalari hayotimiz va umuman madaniyatimizning barcha sohalariga yildan-yilga faolroq joriy etilmoqda. “Bugun ular ta'lim mazmunini o'zgartirish, o'quvchilarning axborot madaniyatini o'zlashtirishlari zarurligi haqida gapirmoqdalar - bu umumiy madaniyatning tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, u ta'limning eng yuqori ko'rinishi sifatida tushuniladi, shu jumladan shaxs va uning kasbiy fazilatlarini. Axborot ta'lim texnologiyalarining rivojlanishi bir-biridan uzoqda bo'lgan odamlarga bitta loyiha ustida ishlash, birgalikda tadqiqot olib borish va natijalarni tezda almashish imkonini beradi. IT-texnologiyalari tomonidan ko'rsatilgan yuqori darajadagi interaktivlik "samarali ta'lim va kognitiv muhitni yaratishga yordam beradi, ya'ni. turli didaktik vazifalarni hal qilishda foydalaniladigan muhit. Bu muhitning asosiy xususiyati shundaki, u jamoaviy va individual ta'lim va o'z-o'zini tarbiyalash shakllariga mos keladi. Bundan tashqari, ushbu muhit multimediya va aloqa vositalaridan foydalangan holda telefon gadjetlarni o'rganish funksiyalarini birlashtiradi”.

Zamonaviy pedagogikada telefon gadjetlar va axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o'quv fanlari bo'yicha dasturlarni ishlab chiqish majburiy talabga aylandi. Davlat ta'lim standarti (DTS) kompyuter va axborot-

kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda zamonaviy darsni faoliyat yondashuviga asoslangan holda tashkil etish bo'yicha tavsiyalarni beradi. Ushbu loyihasi elektron kutubxonalar, video kutubxonalar, raqamli ta'lim resurslari va ularning kataloglari, o'qituvchilar va o'quvchilarning o'zlari tomonidan yaratilgan multimedia mahsulotlari va boshqalarni o'z ichiga olgan yagona axborot ta'lim muhitini yaratishni o'z ichiga oladi. Talabalar tomonidan yangi dasturiy mahsulotlarni yaratish ko'pincha amalga oshiriladi. Qo'shimcha ta'lim dasturlari maktab o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini bevosita "San'at" ta'lim yo'nalishi sinflarida yaratish va amalga oshirish imkonini beradi, bu esa o'quvchilarning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi va o'zini o'zi amalga oshirishi uchun zarur bo'lgan intellektual va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga imkon beradi. Axborotlashtirish kontekstida talabaning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi faqat ochiq muhitda amalga oshirilishi mumkin, bu talabalarning o'z ta'lim makonini yaratish va takomillashtirishda faol pozitsiyasini nazarda tutadi.

Shubhasiz, bunday mashg'ulotlar maktab o'quvchilarining intellektini, ijodiy va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishga, jamoa ichidagi samarali munosabatlarga (har qanday faoliyat jamoaviy mehnatni o'z ichiga oladi), eng muhimi, o'quvchilarning o'z taqdirini o'zi belgilashi va shaxsiy o'sishiga foydali ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, axborot texnologiyalaridan foydalanish shaxsning barcha imkoniyatlarini - kognitiv, axloqiy, ijodiy, kommunikativ va estetik imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga qaratilgan bo'lishi kerak. Bu imkoniyatlarni ro'yobga chiqarish uchun hayotimiz va umuman madaniyatimizning barcha sohalariga yildan-yilga yetarlicha texnologiyalar faolroq joriy etilmoqda.

Agar biz musiqaga iqtidorli o'smirlar bilan ishlasak, bu bilimlar maktabda qo'shimcha darslarda o'quvchilar tomonidan yaratilgan musiqiy materialni o'rganish, taqdim etish va ochishga foydali ta'sir ko'rsatadi. Biroq, 5-9-sinf o'quvchilari maktab o'qituvchilari uchun ham, qo'shimcha ta'lim o'qituvchilari uchun ham eng qiyin auditoriyalardan biri ekanligi sir emas. Ko'pincha bolalar maktablari, studiyalar, muzeylar, Internet-resurslar va hokazolar beradigan katta hajmdagi ma'lumotlarni jismoniy jihatdan o'zlashtira olmaydi va o'z-o'zidan olingan bilimlarni tizimlashtirmaydi. Turli davrlardagi bastakorlarning tarjimai holi va ijodi bo'yicha darsda talabalar o'rtasida o'tkazilgan so'rovlar bilim tizimining yetishmasligi, asosiy narsani ajratib ko'rsatish qobiliyati, shuningdek, sabab-oqibat munosabatlarini ko'rsatdi. Shunga muvofiq o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, bilim tizimini shakllantirish uchun maxsus usul va usullardan foydalanish talab etiladi. Bu yerda eng samaralisi axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bo'lib, bu talabani mustaqil ravishda ma'lumot izlashga, undagi muhim xususiyatlarni ajratib ko'rsatishga, umumlashtirishga, tizimlashtirishga va eng maqbul shaklda taqdim etishga o'rgatish imkonini beradi. Musiqa darslarida telefon gadjetlardan foydalanish o'quvchilarning turli musiqiy asarlar haqidagi dunyoqarashini sezilarli darajada kengaytiradi, bir xil asarlarning turlicha ijro etilishidagi farqni ta'kidlaydi, ayrim cholg'u asboblari tovushining xususiyatlarini ajratib ko'rsatadi.

Internet xizmati bugungi kunda har bir talaba, o'qituvchi, ota-ona uchun, ya'ni o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari uchun ko'p qirrali imkoniyatlarni ochib beradi: ijtimoiy tarmoqlar, forumlar, (mikro) bloglar, ijtimoiy yangiliklar va ijtimoiy xatcho'plar xizmatlari, foto va video kanallar va boshqalar. "San'at" ta'lim yo'nalishi fanlarini darsda ham, darsdan tashqari mashg'ulotlarda ham o'qitishda, bizningcha, quyidagi telefon gadjet vositalaridan foydalanish maqsadga muvofiq: virtual galereya va muzeylar, badiiy veb-saytlar, elektron darsliklar va elektron kitoblar, masofaviy o'quv tizimlari, YouTube videoxostingi, ochiq grafik, audio va video tasvirlar to'plami, video aloqa va telekonferentsiya tizimlari, qidiruv tizimlari, ofis to'plamlari, taqdimotlarni ishlab chiqish vositalari, elektron pochta. Biroq, maktab hayotida gadjetlardan foydalanish ko'pincha "kompyuterlashtirish" mantig'ini – "axborotlashtirish" emas, balki mavhum standartlarga muvofiq asbob-uskunalar va dasturiy ta'minot to'plamini oddiy o'rnatishni davom ettiradi.

San'at pedagogikasi bilan bog'liq holda, bu texnologiyani grafik, video va audio materiallarni qayta ishlash vositasi sifatida qat'iy instrumental foydalanish yoki taraqqiyotni kuzatish va ta'limni boshqarish (*elektron jurnallar*) uchun ma'lumot to'plash va tahlil qilish uchun markazlashtirilgan tizimlardan foydalanishni anglatadi va kundaliklar, testlar). O'quvchilarning asosiy onlayn hamjamiyatlarida san'at pedagogikasi deyarli yo'q. Musiqa va tasviriy san'at o'qituvchilari, asosan, texnologiya vositalarida doimiy ravishda ro'y berayotgan yosh avlodni estetik ijtimoiylashtirish jarayonlaridan uzoqlashgan. Ammo muloqot tabiatining o'zi estetik amaliyotning faol sub'ekti sifatida o'qituvchi va talabaning o'zaro ta'siri, "*san'atshunoslik yondashuvidan o'quvchi-ijodkorning o'z-o'zini ijodiy shaxsini rivojlantirishga o'tish*"ni amalga oshirish uchun qulaydir, o'qituvchi ijodkor-san'atkor va o'quvchiga hamdard bo'ladigan, o'quvchida muvaffaqiyatni rivojlantiruvchi va rejalashtiruvchi ijodkor-o'qituvchi sifatida namoyon bo'ladi.

Turli ta'lim bosqichlaridagi umumta'lim maktabida musiqa san'atini o'qitishning hozirgi holatini tavsiflab, quyidagilarni qayd etamiz. Ushbu sohada ta'limni axborotlashtirishning barqaror tendentsiyasi yaqqol namoyon bo'lmoqda. San'at o'qituvchilari, ota-onalar va ta'lim muassasalari ma'muriyati o'rtasida ma'lumotlarga kirish, tarqatish va almashish (*normativ, ko'rsatma, o'quv, uslubiy va boshqalar*) bilan bog'liq. Internetning cheksiz imkoniyatlarini ijobiy hodisa deb hisoblash mumkin. Ommaviy ijtimoiy tarmoqlar (*Facebook, Twitter*), shaxsiy veb-saytlar, o'qituvchilar portallari, klublar, onlayn ta'lim hamjamiyatlari va boshqalar doirasidagi professional muloqotga "San'at" fanidan o'qituvchilarning qiziqishi ortib bormoqda.

Yangi avlod o'quvchilari qonunchiligimiz mobil telefonlar va boshqa shunga o'xshash qurilmalardan foydalanishni to'g'ridan-to'g'ri taqiqlamasligi haqida bahslashishni yaxshi ko'radilar. Gadjetga qaramlik qurilma bilan aloqa qilishda qoniqish va undan foydalanish vaqti va joyini nazorat qila olmaslik bilan tavsiflanadi, unga kirishdan mahrum bo'lgan bo'shliq hissi, o'qish yoki ish paytida foydalanish huquqini himoya qilish uchun kichik yolg'onlarga tayyorlik, shaxsning ixtiyoriy funksiyasining pasayishiga olib keladi.

O'quvchilar turli elektron qurilmalardan foydalanishni cheklash zarurligini asoslash uchun o'qituvchilar doimiy ravishda argumentlar yaratishlari kerak. Bu yerda fikr shakllantiriladi, unga ko'ra ta'lim tashkilotida gadjetlardan foydalanishni tartibga solish shaxsiy erkinlikka hujum emas va bu ba'zan nima uchun zarur ekanligiga misollar keltiriladi. O'quvchilar bilan bunday tushuntirish ishlari doimiy ravishda olib borilishi kerak, unda individual erkinlik korporativ zarurat bilan to'ldiriladigan murakkab texnologik jamiyat kontseptsiyasini belgilaydi.

G'arb davlatlari avvalroq smartfonlarning keng qo'llanilishiga va shunga mos ravishda bu tarqalish oqibatlariga duch kelgan. 2010-yillardan boshlab jamiyatning turli sohalarida smartfonlardan foydalanishning inson faoliyatiga ta'siri bo'yicha tadqiqotlar e'lon qilindi. Ta'lim sohasidagi Amerika tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, yangi materialni o'rganishda mobil qurilmalar va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish tushunishni cheklaydi va akademik ko'rsatkichlarni pasaytiradi. Ostindagi Texas universiteti psixologlari tajriba o'tkazdilar, natijada smartfonlar insonning kognitiv qobiliyatiga yomon ta'sir ko'rsatishi tasdiqlandi. O'chirilgan smartfonning mavjudligi vazifani muvaffaqiyatli bajarishga to'sqinlik qiladi. Taxminlarga ko'ra, miya o'z resurslarining bir qismini qurilmani qabul qilish va yoqish istagiga qarshi turishga sarflaydi.

Shunday qilib, musiqiy ta'limda smartfonlardan foydalanish har doim ham oqlanmaydi. Ko'pincha bu talaba va o'qituvchining muloqotiga aralashishga olib keladi, lekin mustaqil ish sharoitida qulay vosita bo'lib chiqadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, smartfonlarni butunlay taqiqlashning hojati yo'q. Sinfda gadjetlardan foydalanish samarasizligini yaqqol ko'rsatish, o'tkazilgan psixologik tadqiqotlar haqida o'quvchilarni xabardor qilish, o'quvchilarni telefonlarini sumkalarida (cho'ntaklarida) qoldirishga va ma'lumotni eslab qolishga, eslatmalarni yuritishga va sinfda ishlash jarayonida eskizlar tuzishga ishontirish. Albatta, taraqqiyotni nazorat qilishni tashkil qilish uchun smartfonlardan foydalanish samaradorligini, jumladan, o'qitish uslublari va vositalarini ishlab chiqish bo'yicha tadqiqotlarni, sifatli natijaga erishish uchun AKT ishlaydigan o'quv muhitini loyihalashni, o'qituvchilar va talabalarni yangi darajaga ko'tarishni o'rganish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Бозаджиев, В. Л. (2018) Гаджет-аддикции: психологический аспект // Современный ребенок: какой он? : материалы всероссийского научно-педагогического форума / сост. С. В. Пורתье, Л. Ю. Манекина, С. В. Мачинская, Т. В. Абрамова, Л. В. Корнилова. Челябинск : УМЦ. 196 с. С. 170–181.
2. Викторова, О. В. (2017) Социологический анализ аддикций: гаджет-зависимость как вид не-химической зависимости // Теоретические и практические аспекты развития научной мысли в современном мире : сборник статей Международной научно-практической конференции : в 2 ч. / отв. ред. А. А. Сукиасян. Уфа : Аэтерна. Ч. 2. 298 с. С. 256–262.
3. Николаев, С. Р., Волкова Т. Г. (2013) Динамика эмоционально-психологических состояний студентов при гаджет-аддикции // Труды

молодых ученых Алтайского государственного университета. №10. С. 370–372.

4. Хатмуллина, А. И. (2019) Гаджет-зависимость детей — проблема XXI века // Человек. Общество. Культура. Социализация : материалы XV Международной молодежной научно-практической конференции : в 3 ч. / отв. ред. В. Л. Бенин. Уфа : БГПУ. Ч. 1. 375 с. С. 308–313.
5. Кудрявцев А.В. Основные возможности использования мобильных устройств в системе высшего образования [Электронный ресурс] // Педагогическое образование в России. – 2016. – №6. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnyevozmozhnosti-ispolzovaniya-mobilnyhustroystv-v-sisteme-vysshegoobrazovaniya>.
6. Kharatova Shakhlo “USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS” Science and Education ISSUE 3, March 2022;

